

Opatření na podporu konkurenceschopnosti v oblasti VaVaI

V posledních několika letech byla přijata celá řada strategických dokumentů např. „Národní program reform ČR“, „Národní inovační strategie“, Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR“, aniž by bylo cokoli podstatného realizováno. Posledním dokumentem, který vláda přijala 12. prosince 2012, byl 71 prorůstových opatření vlády pro zlepšení podmínek rozvoje hospodářství, podporu podnikání a zaměstnanosti. Některá opatření mají dlouhodobější charakter, který sice přesahuje funkční období této vlády, ale nelze je odkládat. Na jednání Hospodářské komise SP ČR dne 16.1.2013 došlo k dohodě zpracovat ze 71 opatření systém několika „balíčků“, které budou obsahovat pouze nejvýznamnější priority. Jednou z nich je vytvoření integrovaného systému podpory VaVaI a realizace programu na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje pro potřeby průmyslu za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR.

Problémy při prosazování reform, které mají zajistit prosperitu země a zaměstnanost a tím i kvalitní život občanů, souvisí s tím, že České republice chybí dlouhodobá vize rozvoje. Je však nezpochybnitelné, že chceme-li alespoň udržet životní úroveň, nemůžeme vystačit s postavením dodavatele méně kvalifikované práce. Nová ekonomika je globálně propojená, rychle se rozvíjející s rostoucím důrazem na přidanou hodnotu. Dynamicky se rozvíjející ekonomiky v Asii a Latinské Americe jsou schopny nabídnout přitažlivé podmínky pro technologicky náročné investice pro nové výroby a výrobky. Jejich motivace dohonit nejvyspělejší země je mnohem silnější než naše. V jejich prospěch jde i demografický vývoj. Vždyť 25% lidí s vysokým IQ v Číně a 28% v Indii je větší počet, než činí celá populace Severní Ameriky. VaVaI a vzdělávání jsou a budou rozhodujícími oblastmi, které určí, jaké bude postavení hospodářství jednotlivých zemí v globální hospodářské soutěži.

Postavení ČR z pohledu inovací a vzdělávání (faktory růstu ekonomiky tažené investicemi podle WEF GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT) není nejlepší a navíc existuje riziko, že pokud ČR nepřijme účinná opatření, bude se ještě zhoršovat.

Kvalita výzkumných institucí.....	21. ve světě
Inovační potenciál.....	24. ve světě
Podnikové výdaje na R&D.....	25. ve světě
Kvalita výuky technických předmětů.....	25. ve světě

Spolupráce výzkumné a podnikové sféry.....	29.ve světě
Podíl absolventů terciárního studia.....	32.ve světě
Celková kvalita vzdělávacího systému.....	34.ve světě
Rozsah podnikového vzdělávání.....	40.ve světě
Dostupnost vysoce kvalifikovaných odborníků....	50. ve světě

ČR nemá jinou volbu než dokončit reformy podporující prioritní oblasti, které mohou přispět k růstu konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. To znamená především zachovat podporu aplikovaného resp. průmyslového výzkumu.

Jaká je však současná situace? Pokud bude realizován výhled rozpočtu na VaVaI navržený vládní Radou pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI), tak Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) a Technologická agentura ČR (TA ČR) přijdou do r. 2015 o více než 2,5 mld. Kč výdajů na výzkum a vývoj. Rozpočet TA ČR bude zhruba jen dvě třetiny rozpočtu GA ČR (Grantové agentury ČR), která podporuje pouze základní výzkum. To je trend, který neodpovídá požadavkům na zvýšení konkurenceschopnosti hospodářství. Zcela se opomíjí i poměr mezi výzkumnými pracovišti. Podle statistického šetření ČSU z r. 2010 byl výzkum a vývoj v ČR prováděn na 2587 pracovištích, z nichž 82% (2130) náleželo do podnikatelského sektoru. Pouze 196 pracovišť (včetně ústavů AV ČR) bylo ve vládním sektoru a 193 ve vysokoškolském. Přesto do těchto 389 akademických pracovišť je směřováno v roce 2015 téměř 90% státní podpory. O rozdělení finančních prostředků tak v RVVI významně spolurozhodují ti, kteří jsou jejich konzumenty. Na tuto skutečnost upozornil i Mezinárodní audit systému VaVaI v ČR, který poukázal na celou řadu specifických rysů, kterými se ČR liší od standardních rozvinutých zemí.

Uvedené skutečnosti vyvolávají nutnost provést opatření krátkodobého a dlouhodobého charakteru.

Krátkodobá opatření pro r. 2013-15

1. V r. 2014 a dalších letech zvýšit výdaje TA ČR nejméně o 1,5 mld. Kč/r, z toho 0,5 mld. Kč na pokračující programy ALFA a CK a nejméně 1,0 mld. Kč na nový program od r. 2014 podle prioritního opatření č. 12 prorůstových opatření vlády (TIP/ALFA 2).
2. Spolupráci mezi podniky a výzkumnými organizacemi zajistit v letech 2014 - 2020 prostřednictvím OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, který na rozdíl od OP Výzkum, vývoj a vzdělávání zajistí udržitelnost podpořených projektů bez dalších dotací ze státního rozpočtu a skutečný přínos pro konkurenceschopnost, ekonomiku a zaměstnanost v ČR.
3. Provést koordinovanou novelizaci zákonů v oblasti výzkumu, vývoje a inovací tak, aby umožnily další formy podpory (úvěry, záruky, dotace s podmíněnou návratností aj.) nutné pro efektivní čerpání fondů EU v letech

2014 - 2020 (novelizace zákona o podpoře výzkumu, vývoje a inovací, o vysokých školách, o veřejných výzkumných institucích aj.).

4. Zapojit nevládní organizace (SP ČR, HK ČR, KZPS ČR, ČSVTS, AVO, AIP ČR, ČSNMT, SVTP atd.) do mezinárodní spolupráce s cíle využít jejich zkušeností a kontaktů s využitím programů MŠMT EUPRO a INGO (umožnit jejich účast ve veřejných soutěžích).
5. Vytvořit systém přípravy dokumentů rozhodujících pro konkurenceschopnost, ekonomiku a zaměstnanost ČR tak, aby v nich byli adekvátně zastoupeni reprezentanti podnikatelské sféry.

Dlouhodobá opatření

- a) Vybudovat integrovaný systém řízení vědy spojením ústavů AV ČR s vysokými školami a sladit jej s reformou vysokých škol tak, aby tento systém umožnil podstatně větší rozvoj excelentních ústavů a zánik slabých institucí.
- b) Zlepšit podmínky pro fungování vysokých škol jako významných aktérů dlouhodobé mezinárodní konkurenceschopnosti, profilovat jejich studijní programy na profesní, výzkumné a akademické s cílem zajistit přípravu odborníků pro praxi a spolupráci vysokých škol s podniky (reforma vysokých škol - novela VŠ zákona).
- c) Zajistit vznik sítě organizací aplikovaného výzkumu a vývoje typu Fraunhoferovy společnosti v SRN podle doporučení Mezinárodního auditu výzkumu, vývoje a inovací v ČR, která výrazně zlepší transfer a realizaci výsledků výzkumu a vývoje v praxi a inovacích.
- d) Změnit systém poskytování institucionální podpory výzkumu a vývoje tak, aby významnou roli hrálo uplatnění výsledků v praxi a ekonomické hledisko reprezentované např. podílem prostředků získaných ze zahraničí či podnikatelské sféry (nejméně pro třetinu objemu podpory).
- e) Změnit systém přípravy, realizace a hodnocení výzkumných programů tak, aby jejich efektivnost a uplatnění jejich výsledků se několikanásobně zvýšila a vedla k podpoře společných projektů akademické a podnikatelské sféry.

*Zpracováno pro jednání pléna RHSD
konaného dne 21.2.2013*